

PSIHOPATOLOŠKA I KRIMINOLOŠKA OBELEŽJA POČINILACA UBISTVA U PORODICI

Ratko Kovačević¹
Bojana Kecman²

¹Pravni fakultet u Banjaluci, RS (BiH),
KPD-bolnica, Beogradu
²KPD-bolnica Beogradu

Integritet čoveka, biološki, socijalni i psihički predstavlja najveće bogatstvo kojim raspolaže pojedinac. Nasilje, koje narušava integritet pojedinca, oduvek je pravno i moralno sankcionisano, u svim vremenima i društvenim sistemima. Ubistvo je tipičan primer nasilja nad čovekom. U tom fenomenu se ogledaju počinilac, žrtva i celokupna deliktna situacija. Ubistvo je socijalna, biološka i psihološka pojava. Njegovu suštinu čini agresija kao generator nasilja. Agresija je elementarna osobina ponašanja ljudi u svim vremenima i u svim društvenim zajednicama. Zahvaljujući agresivnom ponašanju pojedinca ili grupe, menjali su se tokovi istorije ljudskog roda, vođeni su i vode se dugi i besmisleni ratovi, formiraju se promašeni društveni sistemi, a milioni ljudi su izgu-

Kratak sadržaj: Porodica je institucija u kojoj se rađa i razvija život. Ona je kolevka života. Ubistvo je surovi oblik nasilja koji prekida i uništava život. Ove dve isključive krajnosti pojavljuju se u jednom fenomenu. To je ubistvo u porodici. U ovom radu ispitivanu grupu čini 266 počinilaca homicida u porodici od kojih su 212 muškarci i 54 žene. Ispitanici su veštačeni u KPD-bolnici u Beogradu u vremenu od 01.01.1993.g. do 31.12.2002.g. Veštačenje je obuhvatalo kompletno psihološko, neurološko i neurofiziološko ispitivanje, te psihijatrijsku observaciju u trajanju od 4–6 nedelja. Psihijatrijske dijagnoze su postavljane prema kriterijumima MKB-10. Cilj ispitivanja je bio identifikacija psihopatoloških i kriminoloških obeležja počinilaca i procena njihovog kriminogenog značaja. U zaključku se navodi da psihopatološka i kriminogena obeležja počinilaca homicida u porodici poseduju kriminogeni značaj. Za muškarce su značajni mentalna bolest i alkoholizam, a za žene afektivno stanje tempore criminis. Ove faktore treba posmatrati u kontekstu specifične porodične dinamike. To treba da bude cilj budućih istraživanja ovog problema.

Ključne reči: porodica, homicid.

bili najveću moguću vrednost, sopstveni život (1).

Porodica, kao elementarna društvena zajednica, menjala je svoju formu kroz istoriju, ali su joj funkcije ostale na bazičnim pozicijama koje su i danas aktuelne. Savremena porodica poseduje tri ključne funkcije: biološku, ekonomsku i psihološku. Sa psihološkog stanovišta porodicu možemo razumeti kao zajednicu bliskih odnosa koja poseduje fundamentalni kvalitet, a to su emocije. Povoljna emocionalna klima u porodici doprinosi formiranju identiteta svakog člana, kao i identiteta porodice kao grupe. Porodični identitet nije zbir pojedinačnih identiteta, već dinamička i promeljiva kategorija sa socijalnim, kulturnim i psihološkim obeležjima.

Ubistvo i porodica su dijametralno suprotni fenomeni. Razlikuju se po svim osobinama i sadržajima, a pre svega po vrednovanju života. Porodica je mesto gde se rađa i razvija život. Ubistvo je negacija života. Ubistvo prekida život na surov i brutalan način, uništavajući pojedinca, pa i celu porodicu. Međutim, realnost je zaista neverovatna. Ubistva se dešavaju čak i u porodici. Kao ljudi i psihijatri pitamo se: »Zašto?« (2).

Savremene forenzičko-psihijatrijske studije nastoje da identifikuju homicidne faktore u porodici. U prvi plan se ističu psihijatrijski poremećaji i toksikomanske zavisnosti. Ekerman (3) smatra da je seme duševne bolesti posejano u porodici mnogo pre njene manifestacije. Dakle, psihoza se razvija u porodici, ugrožava je, pa čak dovodi i do homicida. Proučavajući homicidalno ponašanje shizofrenih bolesnika Kovačević (4) izdvaja sledeće kriminogene faktore:

aktuelni psihopatološki sindrom,
prepsihotičnu strukturu ličnosti
viktinološki doprinos žrtve

Bolesti zavisnosti (alkoholizam i narkomanija) remete normalne porodične komunikacije, stvaraju osećanje napetosti i mržnje kod svih članova porodice. Alkoholici i narkomani postaju potencijalni počinioци, ali i žrtve porodičnog homicida.

PREDMET ISTRAŽIVANJA

Ispitivanu grupu čini 266 ispitanika od kojih su 212 (79,70%) muškarci, a 54 (20,30) žene. Jedini kriterijum za formiranje grupe, koji ispunjavaju svi ispitanici, jeste počinjenje krivičnog dela ubistva u porodici (Tabela 1). Svi ispitanici su ukupno počinili 263 ubistva koja smo podelili u tri kategorije. Najveći broj čine jednostruka dovršena ubistva (192 tj.

Tabela 1. Počinioци

POČINIOCI	BROJ	%
MUŠKARCI	212	79,70
ŽENE	54	20,30
Ukupno	266	100

Tabela 2. Vrsta dela

VRSTA DELA	BROJ	%
Ubistvo	192	73,00
Ubistvo u pokušaju	45	17,12
Višestruko ubistvo	26	9,88
Ukupno dela	263	100

Tabela 3. Žrtve

ŽRTVA	BROJ	%
MUŠKARCI	144	48,81
ŽENE	151	51,19
Ukupno	295	100

73%), slede jednostruka ubistva u pokušaju (45 tj. 17,12%) i konačno dolaze višestruka dovršena i pokušana ubistva (26 tj. 9,86) (Tabela 2). U pomenutih 263 porodična homicida bilo je ukupno 295 žrtava. Njihova polna struktura je ujednačena tako da otkrivamo 144 muškarca (48,81%) i 151 ženu (51,19%) (Tabela 3).

Svi ispitanici su veštačeni na Odeljenju za psihijatrijska veštačenja KPD-bolnice u Beogradu, u vremenu od 01.01.1993.g. do 31.12.2002.g. Veštačenje je obuhvatilo psihijatrijsku opservaciju u trajanju od 4-6 nedelja sa kompletnom somatskom i laboratorijskom obradom. Svi ispitanici

su prošli kroz neurofiziološko ispitivanja i psihološko testiranje. Psihijatrijske dijagnoze su postavljene prema kriterijumima MKB-10.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Na početku istraživanja postavili smo jasan cilj i formulisali ga u tri tačke:

- identifikacija psihopatoloških i kriminoloških osobina ličnosti počinitelja porodičnog homicida pre počinjenje dela,
- identifikacija kriminogenih faktora u psihičkom statusu počinitelja tempore criminis,
- identifikacija eventualnog tipa ličnosti porodičnog ubice.

METODOLOGIJA

Istraživanje predstavlja prospektivnu forenzičko-psihijatrijsku studiju u trajanju od 10 godina. Ispitanici su neposredno opservirani od strane autora, a dobijeni rezultati su unošeni u istorije bolesti i forenzičko-psihijatrijske ekspertize. Za potrebe ovog istraživanja konstruisan je specijalni upitnik sa setovima pitanja kojima se detaljno analiziraju: osnovni demografski podaci, razvojni period, porodična situacija, seksualnost, telesne i psihičke bolesti, ranije delinkventno ponašanje i odnos prema alkoholu i drogi. Posebne grupe pitanja se bave pred deliktним odnosima sa žrtvom, deliktном situacijom i psihičkim stanje počinioca tempore criminis. Na kraju dolaze pitanja iz kojih se evidentira aktuelni psihički status u vreme ispitivanja, uračunljivost i eventualne preporuke za dalji tretman.

Dobijeni podaci su statistički obrađeni. Formirane su dve grupe ispitanika (muš-

ki i ženski počinioci), a primenjena je sledeća statistička metodologija:

Od metoda deskriptivne statistike u radu su korišćene: sređivanje podataka (grupisanje i tabeliranje), aritmetička sredina, standardna devijacija i koeficijent varijacije.

Od metoda diferencijalne statistike korišćeni su: odnos šansi (odds ratio), studentov t-test za nezavisne uzorke, Pirsónov hi-kvadrat test sa dva nezavisna uzorka i Fischer-ov test tačke verovatnoće nulte hipoteze.

Statistička obrada podataka je rađena na PC računaru uz korišćenje programa: Excel 7 za bazu podataka i tabele, SPSS 8 za statističku analizu, Harvard graphics za grafičku obradu.

REZULTATI

Analizirajući godine života počinitelja, utvrđeno je da se prosečna starost muškaraca kreće u intervalu $42,5 \pm 14,5$ godina, a žena u intervalu $38,0 \pm 12,7$ godina i da je ta razlika statistički značajna ($t=2.104$; $p < 0.05$)

Kod muških počinitelja dominira starosna grupa od 30–49 godina (51,42%), a kod žena starosna grupa od 20–39 godina (57,41%).

U obe ispitivane grupe dominiraju počinioci sa nepotpunom i potpunom osnovnom školom i sa srednjom školom.

Postoji statistički značajna razlika u zaposlenosti muškaraca i žena ($\chi^2=12.53$; $p < 0.02$). Unutar ispitivanih grupa najbrojnije su nezaposlene osobe.

U grupi muških počinitelja dominiraju službenici, radnici i zemljoradnici, a kod žena su to žene bez zanimanja (domaćice).

Tabela 4. Godine života počinitelaca				
GODINE ŽIVOTA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
> 20	6	2,82	2	3,70
20–29	38	17,94	14	25,93
30–39	56	26,42	17	31,48
40–49	53	25,00	11	20,37
50–59	32	15,09	8	14,82
60–69	16	7,54	1	1,85
< 69	11	5,19	1	1,85
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 5. Školska sprema				
ŠKOLSKA SPREMA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Bez škole	12	5,66	5	9,26
Nedovršena O.š.	48	22,64	13	24,07
O.š.	42	19,81	23	42,60
Srednja škola	56	26,42	11	20,37
Zanat	32	15,09	0	0
Viša škola	10	4,72	1	1,85
Visoka	12	5,66	1	1,85
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 6. Zaposlenost				
RADNI STATUS	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Zaposlen	72	33,96	9	16,67
Nezaposlen	113	53,30	43	79,63
Penzioner	27	12,74	2	3,70
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 7. Zanimanje				
ZANIMANJE	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Zemljoradnik	44	20,75	0	0
Bez zanimanja/ domaćica	8	3,78	35	64,82
Radnik	55	25,94	7	12,96
Službenik	66	31,13	9	16,67
Zanimanja sa visokom struč. spremom	12	5,66	1	1,85
Penzioner	27	12,74	2	3,70
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 8. Bračno stanje				
BRAČNO STANJE	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Oženjen/udata	109	51,42	31	57,40
Neoženjen/neudata	56	26,42	4	7,41
Razveden/razvedena	22	10,37	4	7,41
Udovac/udovica	5	2,36	4	7,41
Vanbračna zajednica	20	9,43	11	20,37
Ukupno	212	100	54	100

Postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u pogledu bračnog stanja ($\chi^2=7.85$; $p<0.01$). Na osnovu odnosa šansi (OR) možemo zaključiti da je među počiniocima oko četiri puta više neoženjenih nego neudatih (OR=4.49), te da je oko dva puta više žena iz vanbračne zajednice (OR=2.33). Unutar ispitivanih grupa najbrojniji su oženjeni i udate.

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u pogledu porodičnog stanja ($\chi^2=0.43$; $p>0.05$). Najveći

broj počinilaca u obema grupama potiče iz potpunih i funkcionalnih porodica.

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u karakteristikama razvoja ličnosti ($\chi^2=0.02$; $p>0.05$). U obe grupe ispitanika dominiraju osobe bez upadljivosti u razvoju ličnosti.

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u pogledu seksualnosti ($\chi^2=3.55$; $p>0.05$). Kod muških i ženskih počinilaca postoji apsolutna dominacija osoba sa nepromenjenim seksualnim nagonom.

Tabela 9. Porodično stanje

PORODICA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Potpuna-funkcionalna	119	56,13	27	50,00
Potpuna-nefunkcionalna	69	32,55	19	35,19
Bez oba roditelja	0	0	2	3,70
Samo uz majku	19	8,96	4	7,41
Samo uz oca	3	1,42	2	3,70
Uz babu/dedu	0	0	0	0
Dom/druga porodica	2	0,94	0	0
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 10. Karakteristike razvoja ličnosti

KARAKTERISTIKE RAZVOJA LIČNOSTI	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Bez upadljivosti	173	81,60	43	79,63
Neurotske oznake	16	7,55	7	12,96
Psihopatski razvoj	10	4,72	1	1,85
Zastoj intelektualnog razvoja	13	6,13	3	5,56
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 11. Seksualnost

SEKSUALNOST			MUŠKARCI		ŽENE	
			BROJ	%	BROJ	%
A	Nepromenjeni seksualni nagoni		171	80,66	50	92,59
B	Promenjeni seksualni nagoni					
	Bb.	Biseksualnost	0	0	0	0
	Bc.	Kvalitativno	0	0	0	0
	Bd.	Kvantitativno	41	19,34	4	7,41
Ukupno			212	100	54	100

Tabela 12. Ranije bolesti						
RANIJE BOLESTI			MUŠKARCI		ŽENE	
			BROJ	%	BROJ	%
A	NE		91	42,93	30	55,56
B	DA					
	Bb.	Somatske	25	11,79	7	12,96
	Bc.	Psihičke	87	41,04	15	27,78
	Bd.	Neurološke	9	4,24	2	3,70
Ukupno			212	100	54	100

Tabela 13. Sadašnja bolest						
SADAŠNJA BOLEST			MUŠKARCI		ŽENE	
			BROJ	%	BROJ	%
A	NE		100	47,17	36	66,67
B	DA					
	Bb.	Somatske	16	7,55	3	5,56
	Bc.	Psihičke	92	43,40	13	24,07
	Bd.	Neurološke	4	1,88	2	3,70
Ukupno			212	100	54	100

Tabela 14. Odnos prema alkoholu				
ODNOS PREMA ALKOHOLU	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Apstinent	37	17,45	47	87,04
Povremeni konzument	151	71,23	7	12,96
Zavisnik	24	11,32	0	0
Ukupno	212	100	54	100

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u pogledu ranijih bolesti ($\chi^2=2.28$; $p>0.05$). U grupi muških ispitanika postoji podjednak odnos

zdravih osoba i onih koje su patile od psihičkih bolesti. U grupi ženskih počini-laca dominiraju zdrave osobe.

Postoji statistički značajna razlika izme-

Tabela 15. Odnos prema drogama

ODNOS PREMA DROGAMA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Apstinent	204	96,23	54	100
Povremeni konzument	8	3,77	0	0
Zavisnik	0	0	0	0
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 16. Ranije psihijatrijske dijagnoze

RANIJE DIJAGNOZE	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Psihoza	53	25,00	8	14,82
Toksikomanski alc.	11	5,19	0	0
Psihopatija	6	2,83	0	0
Mentalna retardacija	6	2,83	1	1,85
Organski psihosindrom	8	3,77	0	0
Neuroza	6	2,83	5	9,26
Depresija	5	2,36	2	3,70
Bez dijagnoze	117	55,19	38	70,37
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 17. Ranije delikventno ponašanje

RANIJA DELA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Prekršajno	8	3,77	0	0
Imovinska	5	2,36	0	0
Saobraćajna	1	0,47	0	0
Protiv života i tela	11	5,19	0	0
Seksualna	0	0	0	0
Do sada nekažnjavan	187	88,21	54	100
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 18. Kriminološka tipologija				
VRSTA DELA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Prvo	187	88,21	54	100
Drugo isto	3	1,42	0	0
Drugo raznorodno	12	5,66	0	0
Opšti recidivista	10	4,71	0	0
Specijalni recidivista	0	0	0	0
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 19. Oboljenja u bližem srodstvu				
BOLESTI U SRODSTVU	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Duševna bolest	18	8,49	7	12,96
Poremećaj ličnosti	7	3,30	1	1,85
Alkoholizam	42	19,81	11	20,37
Narkomanija	1	0,47	0	0
Epilepsija	3	1,42	1	1,85
Mentalna retardacija	1	0,47	1	1,85
bez	140	66,04	33	61,12
Ukupno	212	100	54	100

đu muškaraca i žena u pogledu sadašnje bolesti ($\chi^2=5.79$; $p<0.01$). Na osnovu odnosa šansi (OR) možemo zaključiti da je među počiniocima dva puta (OR=2.24) više bolesnih muškaraca.

Postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u odnosu prema alkoholu ($\chi^2=93.25$; $p<0.001$). Na osnovu odnosa šansi (OR) možemo zaključiti da je među počiniocima oko 30 puta (OR=30.8) više muškaraca koji konzumiraju alkohol. U muškoj grupi dominiraju konzumenti alkohola, a u ženskoj apstinenti.

Postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u ranijim psihijatrijskim dijagnozama ($\chi^2=4.08$; $p<0.05$). Na osnovu odnosa šansi (OR) možemo zaključiti da je među počiniocima dva puta (OR=30.8) više muškaraca koji imaju od ranije psihijatrijsku dijagnozu. U obe grupe ispitanika dominira psihoza kao psihijatrijski entitet.

U obe grupe ispitanika apsolutno prevladavaju osobe koje ranije nisu kažnjavane.

Kod apsolutne većine ispitanika ubistvo u porodici je prvo delo.

Tabela 20. Sociopatološka ponašanja u bližem srodstvu

SOCIOPATOLOŠKA PONAŠANJA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
asocijalno	3	1,42	0	0
kriminalno	7	3,30	3	5,56
samoubistvo	5	2,36	3	5,56
seksualne abnormalnosti	0	0	0	0
droga	1	0,47	0	0
alkohol	42	19,81	10	18,51
bez	154	72,64	38	70,37
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 21. Ponašanje počinioca u vreme dela

PONAŠANJE POČINIOCA U VREME DELA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
pod uticajem alkohola	34	16,04	2	3,70
pod uticajem droge	0	0	0	0
pod uticajem droge i alkohola	1	0,47	0	0
pod uticajem povišenog afekta	71	33,49	33	61,11
pod uticajem sadržaja duševne bolesti	100	47,17	17	31,49
negira delo	4	1,89	2	3,70
na osnovu plana	2	0,94	0	0
Ukupno	212	100	54	100

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u pogledu oboljenja u bližem srodstvu ($\chi^2=0.27$; $p>0.05$).

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u sociopatološkim ponašanjima u bližem srodstvu ($\chi^2=0.27$; $p>0.05$). U srodstvu ispitanika prevladavaju zdrave osobe koje nisu sklone sociopatološkom ponašanju.

Analiza ponašanja počinioca u vreme dela pokazuje da je pod uticajem alkohola bilo

statistički značajno više muškaraca nego žena ($\chi^2=4.59$; $p<0.05$). Pod uticajem sadržaja duševne bolesti bilo je statistički značajno više muškaraca nego žena ($\chi^2=4.30$; $p<0.05$). Pod uticajem povišenog afekta bilo je statistički visoko značajno više žena nego muškaraca ($\chi^2=13.79$; $p<0.001$).

U obe grupe ispitanika dominiraju osobe sa prosečnom inteligencijom uz značajnu zastupljenost organske deterioracije kod muškaraca.

Tabela 22. Inteligencija				
INTELIGENCIJA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Prosečna	156	73,59	45	83,33
ispodprosečna	24	11,32	8	14,81
nadprosečna	4	1,89	0	0
organski deteriorisana	28	13,20	1	1,86
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 23. Inteligencija				
EMOCIONALNOST	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
uskladenost	6	2,83	1	1,85
nestabilnost	102	48,11	25	46,30
Nezrelost	53	25,00	21	38,89
Krutost	38	17,93	6	11,11
Inverzija	13	6,13	1	1,85
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 24. Dominantne crte ličnosti		
Crte ličnosti	Muškarci	Žene
Impulsivnost	128	35
Agresivnost	42	3
Paranoidnost	87	8
Egocentrizam	99	18
Neurotske karakteristike	11	4
Asocijalne	8	0

U obe grupe ispitanika prevlađuju osobe sa nestabilnom i nezrelom emocionalnošću. U grupi muških ispitanika takvih je 155 (73,11%), a kod žena 46 (85,19%).

Analizom crta ličnosti utvrđeno je da su muškarci statistički značajno agresivniji (Fisher: $p < 0.02$) i paranoidniji ($\chi^2 = 11.77$; $p < 0.001$)

Nema statistički značajnih razlika između muškaraca i žena u uračunljivosti ($\chi^2 = 5.39$; $p > 0.05$).

Postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u pogledu opasnosti po okolinu ($\chi^2 = 8.77$; $p < 0.01$).

Postoji statistički značajna razlika između muškaraca i žena u preporukama za dalji tretman ($\chi^2 = 11.23$; $p < 0.001$), odnosno muškarci su tri puta češće sa preporukom (OR=2.97).

Tabela 25. Uračunljivost u trenutku izvršenja dela

URACUNLJIVOST	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Isključena	94	44,34	15	27,78
Bitno smanjena	48	22,64	14	25,93
Smanjena, ali ne bitno	61	28,77	21	38,89
Očuvana	9	4,25	4	7,40
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 26. Opasnost po okolinu

OPASNOST	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Opasnost iz psihopatoloških razloga reasons	105	49,53	14	25,93
Bez opasnosti	107	50,47	40	74,07
Ukupno	212	100	54	100

Tabela 27. Preporuke za dalji tretman

PREPORUKA	MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%
Obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi	98	46,23	12	22,22
Obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi	2	0,94	2	3,70
Obavezno psihijatrijsko lečenje alkoholičara i narkomana	12	5,66	0	0
Vaspitno-popravne ustanove	1	0,47	1	1,85
Bet preporuke	99	46,70	39	72,23
Ukupno	212	100	54	100

DISKUSIJA

Počinioci porodičnog homicida su osobe srednje životne dobi. Doduše, žene su značajno mlađe ($38,0 \pm 12,7$ godina) od muškaraca ($42,5 \pm 14,5$ godina). To je sasvim

razumljivo ako se ima u vidu da žene ranije stupaju u bračne i porodične odnose, pa samim tim ranije stiču »šanse« da počine ubistvo u porodici. Analiza bračnog statusa ispitanika nameće nam ozbiljne dileme koje, za sada, moraju ostati bez odgovora. To

je činjenica da u kategoriji »neoženjeni/neudate« ima skoro 4 puta više homicidalnih muškaraca, a u podgrupi »vanbračna zajednica« dva puta više žena ubica. Smatramo da odgovore na ova pitanja treba tražiti u identifikaciji homicidnih faktora tempore criminis, o čemu će kasnije biti reči.

Prisustvo psihijatrijske patologije u životu homicidnih osoba je pitanje koje već decenijama privlači pažnju mnogih istraživača. Kod naših ispitanika nalazimo značajnu zastupljenost psihopatologije i to kod muškaraca dva puta više nego kod žena. U pred deliktnom periodu muškarci su takođe dva puta više opterećeni psihijatrijskim poremećajima. U istraživanjima satrijeg datuma psihijatrijski poremećaji se identifikuju kao bitan homicidogeni faktor. Novija istraživanja zastupaju selektivan pristup ovom problemu. Tako grupa istraživača iz Finske (1996 g.) (5) nalazi da shizofrenija povećava odnos šansi (OR) homicidalnog nasilja za oko 8 puta kod muškaraca i 6,5 puta kod žena. Međutim, autori naglašavaju da nisu svi shizofreni bolesnici nasilni. Među njima postoje posebno rizične podgrupe kao što su: paranoidna forma shizofrenije, raniji nasilnički ataci i zloupotreba supstanci.

Alkohol, kao poznati kriminogeni faktor, zauzima značajno mesto u našem istraživanju. Naime, većina muških ispitanika (82,55%) konzumira alkohol, dok to nije slučaj sa ženama. Upoređujući mušku i žensku grupu, našli smo da među počiniocima postoji 30 puta (OR=30.8), više muškaraca koji konzumiraju alkohol. Alkoholu se pridaje poseban značaj kao faktoru koji neposredno pokreće homicidalnu akciju. To, naravno, važi za muške počinioce porodičnog homicida. Najčešća reakcija na alkohol, kod naših ispitanika, bila je jednostavno pijanstvo koje potencira crte ličnosti. Ako znamo da su ključne karakterne crte muških počinitelja agresivnost i paranoidnost, onda alkohol dobija izuzetan kriminogeni značaj.

Dakle, kod muških ispitanika otkrivamo značajan kvantum psihopatologije tokom života. Ona je sadržana bilo u vidu dijagnostikovane psihoze, alkoholne zavisnosti ili pak u obliku psihopatoloških crta ličnosti. Pokretač homicidalne radnje, tempore criminis, kod muškaraca je najčešće psihotični sadržaj ili alkoholisano stanje.

Kod žena je situacija potpuno drugačija. Grupa ženskih počinitelja porodičnog homicida se prezentuje kao »mentalno zdravlje« od muškaraca. Ključni pokretač homicidalne akcije je afekt, tj. reaktivno afektivno stanje situacione geneze.

Konačna kriminološka analiza života ispitanika obe grupe ukazuje na odsustvo kriminalne aktivnosti pre konkretnog dela. To bi moglo da navede na zaključak da je porodični homicid jednokratna radnja, trenutak u životu koji se retko ponavlja.

ZAKLJUČCI

1. Ispitivanje psihopatoloških i kriminoloških osobina počinitelja predstavlja samo jedan segment u izučavanju kompleksnog fenomena kakav je porodični homicid. Smatramo da je ovaj rad potvrdio opravdanost ovakvih istraživanja i ukazao na kriminogeni značaj osobina ličnosti počinitelja.
2. Muški ispitanici su se prezentovali kao paranoidni i agresivni, koji češće obolevaju od psihotičnog poremećaja i alkoholizma, a tempore criminis, pokazuju psihopatološke simptome i znake alkoholisanosti.
3. Žene počinioci se prezentuju kao psihički zdravije od muškaraca, ali emocionalno labilne. Kod njih je ključni homicidogeni faktor, tempore criminis, afekt.
4. Nismo identifikovali psihološki tip »porodičnog ubice«. Dobijeni rezultati predstavljaju početnu fazu u lancu izučavanja porodičnog homicida. Smatramo da istraživanje ovog problema treba nastaviti.

PSYCHOPATHOLOGICAL AND CRIMINAL CHARACTERISTICS OF FAMILY HOMICIDE PERPETRATORS

Ratko Kovačević¹
Bojana Kecman²

¹Law Faculty Banjaluka, RS (BiH),
KPD-hospital, Belgrade
²KPD-hospital Belgrade

Summary: Family is an institution where the life is born and where it grows. It is the cradle of life. Homicide is a cruel form of violence that ceases and destroys life. Those two extremities, which exclude each other, appear in one phenomenon – homicide in family. The subject of the study in this article is a group of 266 family homicide perpetrators, whereby 212 are male, and 54 female perpetrators. During the period between January 1, 1992, and December 31, 2002, 266 perpetrators of homicide in family were examined at the Department of forensic psychiatry of the Detention centre hospital in Belgrade. Forensic psychiatric examinations included psychological tests, neurological examination and several tests for evaluation of subject's psychical condition, such as laboratory analyses and EEG. This examination also included psychiatric observation over the period of 4–6 weeks in the hospital conditions. Diagnostic classification follows the criteria of ICD-10. The aim of this examination was to identify psychopathological and criminal characteristics of the offenders, as well as to evaluate the role of those characteristics in violent and homicidal behaviour. The results were statistically arranged. We formed two subgroups, based on two criteria: by gender and by favourite psychopathological characteristics.

Conclusion: Psychopathological and criminal characteristics of perpetrators of homicide in family have criminal significance. (statistical association with homicidal behaviour). In male subgroup, the most important factors are mental disorders and alcoholism, while in female subgroup it is the affective state tempore criminis. All those factors should be observed in the context of a specific family dynamics, which should be the aim of further research of this problem.

Key words: family, homicide.

Literatura

1. Kovačević, R.: Osobe sa poremećajima ličnosti kao počinitelji seksualnih, imovinskih i delikata protiv života i tijela, Disertacija, Medicinski fakultet Zagreb, 1989.
2. Kovačević, R., Kecman, B.: Ubistvo u porodici, Ubistva i samoubistva u Jugoslaviji, Zbornik radova, Srpsko udruženje za krivično pravo, Kopaonik, 1998.
3. Ekerman, N.: Psihodinamika porodičnog života, Grafički zavod, Titograd, 1966.
4. Kovačević, R.: Forenzičko-psihijatrijski aspekt shizofrenije, Prvi psihijatrijski dani BiH, Zbornik radova, Sarajevo, 1986.
5. Eronen, M., Tihihonen, J., Hakola, P.: Psychiatric disorders and violent behaviour, International Journal of Psychiatry in Clinical Practice, Volume I, Pages 179–188, 1997.
6. Milovanović, D.: Etika u medicini kroz vekove, Elvo-Print, Lazarevac, 2001.